

EREVNA

Innehåll

Anteckningar till Matteustexter. I.	
Av professor Hugo Odeberg.	113
Matt. 1:18-24. Förhistorien till Jesu födelse.	
(Natus de Virgine.)	113
Matt. 5:13-16. Jordens salt och världens ljus.	
(Sal terræ et lux mundi.)	114
Matt. 6:5-8. Om Bönen. (De modo orandi.)	118
Matt. 7:12. »Den gyllene regeln.» (Plenitudo legis dilectio.)	119
Matt. 9:9-13. Jesu barmhärtighet mot syndare.	
(In peccatores misericordia.)	121
Matt. 9:36-38. Arbetare till skörden.	
(Ut mittat operarios in messem suam.)	124
Matteus 10:24-31. Lärjungen ej förmer än mästaren.	
(Discipulus non super magistrum.)	125
Matt. 11:2-10. Den Kommande.	
(ΣΥ ΕΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ).	129
Matt. 11:11-19. Jesu vittnesbörd om Johannes Döparen.	
(Testimonium Christi de Ioanne.)	130
Matt. 13:44-46. Gudsrikets goda.	
(De bonis regnis Messiani).	132
Matt. 13:47-52. Noten i havet. (Parábola de sagéna.)	133
Matt. 16:1-4. Tecken från himmelen. (Signum Ionæ.)	135
Matt. 16:21-23. Kristi korsväg till uppståndelsen.	
(Occidi et tertia die resurgere.)	140
Matt. 16:24-27. Mista eller vinna livet.	
(ΨΥΧΗΝ ΑΠΟΛΕΣΑΙ Η ΣΩΣΑΙ).	141
Matt. 18:1-10. Bliva såsom barn.	
(Nisi officiamini sicut parvuli.)	145
Människosönens dag.	
Not till Luk. 17:20-30.	
Av H. O.	147
Henrik Schartaus «Biblisk Cateches».	
Av Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. Lechard Johannesson.	149
Litteratur.	152
Innehållsförteckning.	154

*Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten
enligt originaltexten.*

Anteckningar till Matteustexter. I.

Av professor *Hugo Odeberg*.

*Matt. 1:18-24. Förhistorien till Jesu födelse.
(Natus de Virgine.)*

I denna text finnas drag, som ofta förbigås, men som ha en särskilt stor betydelse, nämligen omständigheterna före Jesu födelse. Josef ville skilja sig från Maria utan att i skiljebrevet det verkliga förhållandet skulle omnämnas. Detta kastar ett skarpt ljus över Människosonens inträde i världen. Från jordisk synpunkt hade Jesus en skugga på sig, redan innan han gjort sitt inträde i världen. Från Gudsrikets synpunkt föddes Jesus utan denna skugga — född som han var genom den helige Ande.

Det är det gudomliga, som kommer hit till världen. Detta ha vi svårt att rätt inse, ty de föreställningar, vi göra oss om Gud, äro skilda från verkligheten. Jesu liv hade mänskligt sett, en skugga över sig redan före hans födelse, och Jesu liv fick, mänskligt sett det smädligaste slut: den skamliga korsdöden.

I sin lydnad är Kristus gudomlig, ty lydnaden uttrycker gemenskapen med Fadern. I lydnaden ligger också nödvändighet — en skenbar paradox — ty Jesus väljer icke sin väg. Hans väg är bestämd av gudomens egen natur. Förnedring är Guds uppenbarelsesform. Förnedring är icke blott att utblotta sig från ett gudomligt tillstånd. Det gäller också i rent mänsklig mening. Förnedrad är Jesus i förhållande till människor. Den gudomliga sanningen framträder i förnedringens form.

Människans förnedring upptogs i Jesu förnedring, och han bar upp den. Människans förnedring omhändertages av Gud, som byter roll med mänskligheten. Jesus blev gjord till synd, vilket märkes redan vid hans födelse. Genom att Jesus gjordes till synd kom frälsningen till oss. Den frälsning, som Jesus skänker, förebådas genom uppenbarelsen till Josef.

*Matt. 5:13-16. Jordens salt och världens ljus.
(Sal terræ et lux mundi.)*

Många ordspråk och talesätt i nutida språk och tankevärld härstamma från Bibeln. De äro ju såsom talesätt lösryckta ur sitt ursprungliga sammanhang, och komma därför ofta att användas på ett sådant sätt att de få en mening rakt motsatt den de äga i sitt bibliska sammanhang. Men detta kan sedan få den vidare verkan, att den så uppkomna uppfattningen av sakernas innebörd återverkar på uppfattningen av dem i deras bibliska sammanhang, så att man läser den bibliska utsagan i ljust av det bruk ordet fått i profan användning. Exempel på ett sådant talesätt ha vi i Matt. 5 i uttrycket: »Sätt inte ditt ljus under ena skäppo!»

Texten tolkas ofta så, som om Jesus skulle uppmana lärjungarna att se till, att deras goda gärningar synas. Den som har ett budskap skulle då se till, att han skaffar sig det inflytande och gehör hans begåvning kräver. Detta är nu uppenbart stridande mot Jesu undervisning. Han säger tvärtom i Matt. 6:1: »Tagen eder till vara för att öva eder rättfärdighet inför människorna för att bli sedda av dem.» Det står icke heller i texten, att lärjungarna skola sätta sitt ljus på ljusstaken, så att de själva lysa inför människor för att bli prisade. »I ären världens ljus», heter det, icke: »I skolen söka göra eder till världens ljus». Jämför i detta sammanhang Joh. 9:5, där Jesus säger om sig själv: »Så länge jag är i världen, är jag världens ljus.»

På vad sätt kunna lärjungarna vara ljus? Icke genom att de göra sig till ljus utan genom att de upphöra att lysa själva och i stället låta Kristi ljus framträda.

Vidare: när det är fråga om att sätta under skäppan eller ljusstaken, är huvudfrågan den: *Vem* sätter ett ljus på ena eller andra stället? Svar: Blott *Gud* kan sätta ett ljus. Sv. övers. har »man tänder», »man sätter». I grundtexten står det i 3. pers. pl.: »de», och »de» i himmelen, vilket betyder Gud i hans verksamhet. Texten ger oss visserligen först en bild från den dagliga tillvaron: »man» gör så och så. Men i bilden är den stora realiteten innesluten: den som sätter ljuset är Gud. Lärjungarna ha intet bekymmer alls för den saken, utan det är tvärtom så, att om de börja inrikta sig på att göra det gällande, som de ha att komma med — vad de fått, deras begåvning och uppgift, — då komma de att fördunkla Jesu ljus. Man räknar nämligen då på världens sätt och går in i dess organisation.

Det är också blott Gud som vet, *var* ljusstaken skall stå. Nya Testamentet har många exempel på egendomligheter i rangordning, varigenom man får en aning om att världen ej kan bedöma, vad som verkligen är högt och lågt. Det är ju just en av de sataniska frestelserna, när man sysslar med tanken att med världslig makt vinna framgång för Guds rike.

Låt oss nu se, på vad sätt Jesus Kristus, som verkligen var Världens Ljus, gjorde sig gällande efter världens och vanligt s.k. kristet sätt att tänka och bedöma! Man menar sig ju veta, att Jesus vandrade omkring i Palestina utan någon befattning av något slag. Han hade ej ens en kula att gömma sig i såsom djuren. Han ägde mindre myndighet än en romersk soldat. Föga begrep han att göra sig känd genom sin undervisning, och icke såg han till, att hans ord blev känt för så många som möjligt. Ibland uppmanade han t.o.m. dem han hjälpt att *icke* tala om och sprida ut det, som vederfarits dem. Kort sagt: Jesus visade uppenbarligen ingen som helst organisatorisk skicklighet. Han ägde ingen befattning inom kyrkan, satt icke »på Moses' stol».

Den enda höga plats han fick, var korset. Då var han för första gången upplyftad över mängden. Där hade verkligen motsatsen skett till att världens ljus fick lysa för människor, ty där ådagalades ju, att han ingen makt hade. Hans lära var offentligen förkastad inför människor. Men i sådan förnedring — enligt mänsklig måttstock — hade Jesus — enligt gudomlig måttstock — förverkligat sin uppgift att vara världens Ljus och blivit centrum i tillvaron från begynnelsen till änden, blivit A och Ω , A och O.

Ljuset kan ej släckas! Den »fullständiga» förintelsen — på korset — medförde att Jesu verk bragtes till fullbordan. Textens början ger en parallell till detta. Hur skall man bli ett salt? Svaret finner man t.ex. hos Paulus: »När jag är svag, då är jag stark»; »Kraften fullkomnas i svaghet» (2 Kor. 12:9 f.).

»Om saltet mister sin sälta, varmed skall man då giva det sälta igen?» Saltet mister *icke* sin sälta. Det hela är en retorisk fråga.

»Vad är salt?» frågar man sig, och svarar: »Något som hindrar förruttnelse.» Alltså — sluter man — måste jag göra mig gällande och förhindra förruttnelse. Nå, på vilket sätt var då Jesus (enligt denna uppfattning) ett salt? — Intet alls! Han tvingade ingen, ej ens de uppenbara syndarna, in på rätta vägar. Men Jesu person har verkat i världen. »Jag gör intet själv», säger han, »utan vad Fadern har verkat, det gör jag» (jfr Joh. 5:19). Analogt kunna lärjungarna själva *icke* vara salt, men genom att hålla fram Jesus bringa de salt i världen.

Vi hörde Jesus i Matt. 6:1 varna lärjungarna att framhålla sig själva för att bli prisade. Här åter är målet, att *Gud* skall bli prisad. »... så att människorna se edra goda gärningar och prisade *eder Fader*, som är i himmelen.» (Matt. 5:16). Ofta ha människor blivit prisade i sin makts dagar, men efteråt blivit orsak till att hat väckts mot Gud.

Ofta tolkas s.s. orden om saltet så, att Kristi lärjungar äro det salt, som hindrar mänskligheten från den förruttnelse, som

moraliskt och religiöst fördärv innebär. Erfarenheten visar oss emellertid, att varken de kristna eller Kristus själv någonsin så behärskat världen, att de i denna bemärkelse kunnat kallas jordens salt. Jesus avvisade djävulens erbjudande om en sådan makt över världen. Den nu nämnda tolkningen är följaktligen direkt missvisande.

Saltet är något som uppehåller världen *trots* dess fördärv. Denna tanke får stöd i 1 Mos. 18-19, där det talas om Abrahams bönekamp med Gud för att bevara staden Sodom från undergång. Hade där funnits tio rättfärdiga, som likt Abraham trott på Gud och bedit, så hade staden blivit skonad och fått en nådatid. Detta icke därför att staden själv blivit felfri och ren, utan därför att den mitt i sitt fördärv haft ett salt i sig.

Från denna utgångspunkt kan man kanske ana vad Jesus menar med orden: »I ären jordens salt». Den som *är* Kristi lärjunge *är* jordens salt. Han behöver icke fråga vad han skall *göra* för att bli jordens salt — han *är* det genom Kristus. Paulus uttrycker denna sanning med orden: »Nu lever icke mer jag, utan Kristus lever i mig».

Detta är också innebörden i Jesu ord, då han säger, att lärjungarna äro världens ljus. Det är Kristus i dem, som är världens ljus. De själva äro intet. Jesu tal om att sätta ljuset på ljusstaken synes stå i strid mot hans ord i Matt. 6, där han varnar för en gudaktighet, som vill synas. Men det är icke Kristi lärjungar, som sätta ljuset under skäppan eller på ljusstaken — det är Gud själv, som sätter det på ljusstaken.

Man förstår texten på Alla helgons dag bäst, om man frammanar bilden av någon som verkligen varit ett salt och ett ljus i världen. Helgonen ville icke synas själva — men Gud skymtade genom dem: för deras goda gärningar prisade man icke *dem utan deras Fader i himmelen*.

Matt. 6:5-8. Om Bönen. (De modo orandi.)

Jesu undervisning om bönen står här i motsats till fariseernas uppfattning om bönen. Fariseerna hade en bestämd värdegradering mellan olika slag av bön. Främst satte de den bön, där Gud prisades för sin storhet och makt i allmänhet. Närmast denna satte de den bön, där Gud prisades och tackades för vad han gjort för Israels folk. Guds främsta gåva till Israel är lagen. I sista rummet och till sitt värde vida underlägsen alla andra arter av bön kom enligt dem begärbönen. Ja, denna bön ansågs i själva verket nära nog såsom något ur religiös synpunkt undermåligt.

Jesu undervisning om bönen vänder sig avgjort mot fariseernas uppfattning, särskilt i det avseendet, att begärbönen av Jesus framhålls såsom något fullt legitimt, ja, att begärbönen för bönelivet i stort sett är det grundläggande.

Jesus förkastar överallt hyckleriet — så ock ifråga om bönen. Böra då fariseerna stämplas såsom hycklare i föreliggande sammanhang? Detta motsäges till synes av det förhållandet, att fariseerna ju framhöllo lovet och priset av Guds storhet i allmänhet såsom det förnämsta i bönen. Dock vändes det hela också här så, att fariseerna verkligen kan sägas vara hycklare i sin bön. Ty då man i den ovan nämnda s.k. förnämsta bönen icke bad Gud om något bestämt, blev församlingsbönen den form av bön, som främst borde komma i fråga, då bönen ju icke var individuellt bestämd. Men i denna församlingsbön behövde gemene man (*am ha-ares*) givetvis någon mönsterbild eller något föredöme. Fariseerna tillhanda-höllo nu dylika föredömen, vilka som eftersträvade verk bli påtryckta hyckleriets stämpel.

Ytterligare ett par detaljanmärkningar rörande denna text. Ordet »vedergälla» i v. 6 torde vara ironiskt menat. Läsorten »hedningar», v. 7, torde såsom den svårare läsorten vara att föredraga framför läsorten »skrymtare», vilken också förekommer. I så fall borde givetvis också uttrycket »hedningar» fattas

ironiskt, och detta på så sätt, om nu denna tolkning är riktig, att Jesus faktiskt jämställer de mönsterfromma fariseerna med de direkta hedningarna.

*Matt. 7:12. »Den gyllene regeln.»
(Plenitudo legis dilectio.)*

Detta ord har — lösryckt och stympat i formen: »Allt vad I viljen att människorna skola göra eder, det skolen I ock göra dem» — använts såsom fristående tänkespråk och framställt som en allenastående lära, ja, som kärnan i Jesu förkunnelse. Är då denna sentens verkligen en allenastående lära? Och framställles denna lära i evangeliet med en sådan innebörd, som en dylik sentens måste ha såsom lösryckt?

På båda frågorna måste vi svara nej. Vi ha många paralleller utanför kristendomen, t.ex. hos den store fariseen Hillel. Påståendet, att dessa skulle skilja sig från Jesu sats genom att ha negativ form, är meningslöst. En sats kan med samma innebörd formuleras positivt eller negativt, t.ex.: Jag vill ha hjälp = Jag kan inte tänka mig att vara utan hjälp. Meningen blir densamma. Så ock här. Nej, lösryckt innebär satsen intet märkvärdigt. Den har tänkts och formulerats överallt i den mänskliga samlevnadens historia.

Men — i evangeliet är satsen upphängd på *två andra utsagor*. Till det föregående anknytes med ett »därför» (οὕν), och satsens *fundament* ligger i det följande: »Ty (γάρ) detta är lagen och profeterna.»

Jesus säger således uttryckligen, att han här *ej kommer med en ny lära*. Det är den gamla uppenbarelsen från 3 Mosebok 19:18, »Du skall älska din nästa såsom dig själv.» Tar man de båda utsagorna isolerade, är t.o.m. 3 Moseboks formulering den mera omfattande.

Anknytningen med »därför» οὕν visar tillbaka till det föregående. Publikaner och hedningar göra gott mot dem som göra gott tillbaka — gott för att få gott (jfr slutet av 5:e kap).

Det är uppenbart att satsen i v. 12 i Jesu mun ej betyder: vad jag vill bli föremål för, det skall jag göra mot andra. Om jag vill bli smickrad, menar då Jesus att jag skall smickra andra? Tydligen icke. Det är inte säkert att andra vill ha det jag vill ha.

Nej, det är här fråga om dem som fattat det nya livet och blivit fattade av det.

Jesu hänger upp sitt ord på lagen och profeterna. I Matt. 22:37-40 ha vi en annan sammanfattning: »Du skall älska din nästa såsom dig själv.» Men denna regel, denna gåva är där framställd såsom »det andra budet» (δευτέρῳ ἐντολῇ), det som följer av och hänger tillsammans med det första och stora budet, som lyder: »Du skall älska Herren, din Gud, av allt ditt hjärta och av all din själ och av allt ditt förstånd. Detta är det yppersta och förnämsta budet.»

Det är vid denna vers liksom vid andra av avgörande betydelse, att man inte tar ut den såsom självständig utan sätter in den i sammanhang med allt det Jesus förkunnat.

Hur uttrycka apostlarna denna undervisning? I Rom. 13:9 säges, att buden ha sin överordnade sammanfattning i detta: »Du skall älska din nästa såsom dig själv.» Detta följer på en annan sammanfattning i Rom. 12:21 »Besegras ej av det onda, utan besegra det onda i det goda.»

Hos Matt. — för att återvända dit — säger nu Jesus, att hedningarna göra gott blott mot dem som göra gott mot dem själva. Däremot nämner han ej, vad de sataniska makterna i människan kan åstadkomma. Även den kristne kan råka ut för dem. Det finns s.k. kristna, som ej alls bemöter samma handling med samma handling utan gör ont mot den som gör gott. *Det är att vara i Satans tjänst.*

Hedningarnas regel, att behandla lika med lika, är vitt omfattad och erkänd. Mot det står Jesu regel: gott mot den som gör ont. Hur är något sådant möjligt? »Övervinn det onda med det goda», heter det i Rom. 12:21. Varifrån kommer detta goda?

Menas det blott att människan skall »vara snäll»? Men hur skall en mänsklig handling rå på det sataniskt onda? Det finns blott *en*, som har rätt på det sataniskt onda: Jesus.

»Varen er himmelske Faders barn!» — d.v.s. Gud måste ta hand om dem, som man tar hand om barn. »Varen fullkomliga!» Människor kan ej vara fullkomliga. Alltså får *Gud* vara det för dem. Analogt är förhållandet här: »Allt vad I viljen ...» Det är Guds vilja den kristne vill. Kristi kärlek får lysa igenom livet, får bo människor emellan. Detta är den egentliga innebörden i dessa ord.

*Matt. 9:9-13. Jesu barmhärtighet mot syndare.
(In peccatores misericordia.)*

Texten handlar om, huru Matteus kallas till lärjunge, och om det klander som Jesu gästande hos Matteus framkallar från fariseerna, och Jesu svar därpå. Jesu uppträdande väcker fariseernas förtret. Särskilt grovt är det i deras ögon, att han gästar Matteus. Inte ens en vanlig farise skulle äta med publikaner och syndare, ännu mindre en, som var en *lärare*. Ty därmed syntes Jesus gilla Mattei handlingssätt. Men vad som gått förut var ännu värre: Han hade kallat en sådan som Matt. till lärjunge. Redan platsen för kallelsen, tullhuset, var misstänkt. Till förste bäste, som satt där, hade Jesus sagt: »Följ mig!» »Följa någon» är det samma som att vara någons lärjunge. — Den rike ynglingen hade avvisats, trots att han kunde ha varit ett viktigt förvärv för församlingen. Men till denne Matteus säger Jesus utan villkor: Följ mig! Att Jesus valde just honom, var naturligtvis intet misstag: han hade ju även valt Judas Iskariot. Jesu val av Matteus betyder ej, att det icke behövdes någon förändring med honom. Nog skulle han komma att förändras! Men förändringen var ej *villkor* för lärjungaskapet. Detta är viktigt att uppmärksamma. — Då det nu heter om Matteus (v. 9) »och han stod upp och följde honom» (καὶ

ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ) hade förändringen redan börjat. Redan på Jesu kallelse följde han villigt med. Jesus hade kallat honom såsom Gud kallade profeterna. Profeter och apostlar stå ofta tillsammans i Nya Test. — Nu heter det om Jesus, att »han låg till bords i hans hus» (αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ), v. 10. Hur gick det till vid måltiderna i ett fromt judiskt hem? Där satt eller stod man till bords. Endast vid ett enda tillfälle under året var det föreskrivet, att man skulle ligga till bords. Och det var vid påskmåltiderna, då den lutade ställningen vid bordet var rituellt föreskriven. Redan i Torah, t.ex. 5 Mos. 6:20, 21, var det föreskrivet, att denna natt skulle skiljas ut från alla andra nätter. Sålunda frågar under påskmåltiden den yngste vid bordet:

»Varför är denna natt olika alla andra nätter? ... På alla andra nätter äta vi såväl sittande som lutade, denna natt äta vi alla lutade.» —

Härpå svarar husfadern:

»Trälar voro vi åt Farao i Egypten, men den Evige, vår Gud, förde oss ut därifrån med utsträckt arm». — Den liggande ställningen symboliserade alltså »friborenheten» efter befrielsen från Egypten. — Att nu Jesus ligger till bords visar, att han var en mycket hedrad gäst. Men från fariseisk sida vittnade det om, att han följde hednisk sed. Så gjorde nämligen grekerna och romarna, hedningarna i landet. — I denna Jesu handling ligger alltså en dubbel mening, beroende på om man ser saken från Jesu eller fariséernas sida. Den djupare mening, som från Jesu synpunkt ligger i handlingen, är ingenting, som man senare tolkat in. Ty i verkligheten är det så, att i och med detta, som synes ske, sker också något djupare. Jesus är den som befriar ur Egyptens fångenskap, som ju alltid har betecknat även fångenskapen under världens makter, synden. — Men även fariséernas synpunkt är beaktansvärd: Jesus betar sig som en syndare. Ty så skulle han visa sig göra ända till korsdöden: Han var ju för oss gjord till synd 2 Kor. 5:21. — Många verk-

liga syndare voro även bordsgäster. Men Jesus äter med dem, ej för att sanktionera deras leverne, deras fångenskap i Egypten, utan han ligger till bords med dem för att befria dem. Det är de kranka, som behöva läkare, de som äro i sjukdomens våld. Själv har Jesus framställt sig som den store läkaren.

Som alla Jesu bilder har även bilden av läkaren livets egen friskhet. Därigenom anknyter den till de heliga Skrifterna. Man får ej hysa den falska uppfattningen, att Jesu bildval *antingen* är beroende av G.T:s bildvärld *eller* av hans eget nyskapande. G.T. och nyskapandet förutsätta tvärtom varandra. Ty Jesus *är* själv livet, *i* G.T. och *i* nuet. — Detta gäller även bilden av läkaren, som t.ex. finns i Ps. 147: »Han helar dem som hava förkrossade hjärtan, och deras sår förbinder han». Sin förnämsta utgestaltning har dock bilden av läkaren fått i Jes. 53. Även här kommer den typiska dubbelsituationen fram: *Vi* räknade honom så och så, men i verkligheten ... Detta skriftställe pekar framåt mot den yttersta konsekvensen: Han blev genom-borrad för vår skull. »Vår frids tuktan lades på honom, och genom hans sår blevo vi helade.» Jesus är en sådan läkare, som botar genom att själv ta på sig det onda, och bli lydig intill döden, intill döden på korset. —

Jesus tar avstånd från det fariseiska väsendet men ej från allt som fanns i Israel. Från t.ex. synagogans gudstjänst och från Skriften tar han ej avstånd. När han i det här aktuella fallet tar avstånd från fariséerna, sker det under hänvisning till G.T., Hos. 6:6: »Ty jag har behag till kärlek och icke till offer». Det är barmhärtighet och icke offer, som Jesus har behag till. Den gudomliga barmhärtigheten är, att Gud så älskade världen, att han utgav sin enfödde Son. Därigenom är Gud källan till all barmhärtighet. Den barmhärtighet, vartill Jesus har lust, är icke mänsklig barmhärtighet utan Guds. Människan är »from» = benådad, endast som ett derivat till Guds nåd. Sagt om Gud brukar ordet översättas *nådig*, om människor *from*. Det rätta förhållandet utsuddas alltså i en översätt-

ning. Men Nåd (hebr. *hésed*, adj. *hasíd*) är i båda fallen samma sak. Det är en ovidkommande, modern uppdelning att använda ordet i olika betydelser beträffande Gud eller människor. Ty enligt Skriftens uppfattning är det en och samma sak: Gud ger, människan får nåden. Lever människan i nåden, kan hon ge den vidare. — Slutorden i texten: »Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan för att kalla syndare», äro både en reprimand till fariseerna och en erinran om det gudomliga verket.

*Matt. 9:36-38. Arbetare till skörden.
(Ut mittat operarios in messem suam.)*

Det är en mänsklig, spontan känsla hos Jesus, när han ser denna människohop och tänker på deras öde i den verklighet, som är. De ord, som uttrycka hans känslor, återfinna vi på flera ställen i Gamla Testamentet. Detta beror på att Skriften återger verkligheten själv. Jesus ser på människorna såsom den gör, som är deras upphov, ja, hela universums ursprung.

esplangchnísthä — betyder, att han blev vek om hjärtat såsom en moder för sitt barn,
es kylménoi — sönderrivna, plågade,
erriménoi — nedtryckta, förskingrade.

Dessa uttryck, liksom för övrigt hela bilden av en fårahjord, återfinnas i Gamla Testamentet. Följande ställen kunna nämnas: Jes. 63:11, Jer. 10:21, Jer. 13:17, 23, Hes. 34; 36; 38. Mika 7:14, Sak. 9:16. Ps. 74:1; 79:13; 95:7. Dessa gammaltestamentliga skriftställen ge åt den nytestamentliga skildringen en konkretion, ett liv och en djup bakgrund, som är oundgänglig för att rätt fatta den.

Fortsättningen är också en bild ur Gamla Testamentet: skörden och skördens Herre. Skördens Herre är Gud. Vad är »skörd»? Det kan inte betyda hela människovärlden över huvud. Den himmelske Faderns inställning är enligt Joh. 3:16, att *han* älskar hela världen, men världen i sin helhet är icke

inställd på att taga emot. Skörden är fastmer de, vilka äro beredda att taga emot evangeliet, och det är Jesus Kristus, som vet, vilka det är.

Paulus är aldrig inställd på att vinna *alla* människor. Jesus ser, att det finns många människor, som skulle taga emot evangeliet, om de finge höra det. Arbetarna äro de, som på Herrens uppdrag förkunna evangeliet, förmedla ljuset från en annan, den egentliga världen, människornas hem.

Skörden är de som äro mogna, ja, avskurna, de som längta efter att tas ut från det gamla sammanhanget och komma hem.

Jesus säger: *Bedjen* skördens Herre, att *han* må sända arbetare till sin skörd. Detta är en för nutida verksamhet främmande tanke. Men här i Jesu ord är det icke fråga om att vara praktisk och energisk för att värva arbetare. Det är fråga om en *bön* till skördens Herre, och det är det enda Jesus nämner. Och det är en bön om arbetare, ej om att Gud måtte göra mera säd mogen eller något sådant. Det är icke arbetarna, som väcka eller omvända eller frälsa. Det är ett fruktansvärt misstag att tro något sådant. Arbetarna ha endast att frambära ett oförfalskat budskap, stilla och utan påtryckning. Skördens Herre ensam bereder skörden.

*Matteus 10:24-31. Lärjungen ej förmer än mästaren.
(Discipulus non super magistrum.)*

Ett moment i denna text som har stark betoning, är vv. 26-27: ty intet är fördolt etc. Det står »ty», och anknyter alltså till det föregående och begrundar det: »Frukta icke, ty intet är fördolt, som icke skall bliva uppenbarat». I v. 27 övergår Jesus till en uppmaning: »Det som jag säger i mörkret, skolen I säga i ljuset etc.»

Hur kan detta att intet är fördolt som icke skall bliva uppenbarat, vara en grund till att icke frukta? Det kan tänkas betyda, att den tid skall komma, då allt skall bli uppenbart, då det goda skall segra och det skall visa sig, att man intet hade

att frukta. Denna tanke torde vara innesluten. Men det gäller även att sätta det i samband med det följande. I Mark. 4:22 och Luk. 8:27 läsa vi samma utsaga, men i förbindelse med ljuset och skäppan. Det visar, att Jesus flera gånger i olika sammanhang velat inskräpa detta hos sina lärjungar. Vers 27 gäller Jesu egen lära, vad han har sagt. Jesus säger saker i hemlighet, talar enskilt till lärjungarna. Evangelisten Johannes betonar detta särskilt. Men just i Joh. ev. läsa vi dessa Jesu ord: »Jag har aldrig talat något i hemlighet.»

Det är således ej fråga om en hemlighet, som vore avsedd att undanhållas någon, utan om hemligheter, som man icke kan genomtränga. Lärjungarnas uppgift är att meddela hemligheter, den hemlighet, som är hela Guds världsordning, Guds frälsningsrådslut, och som en gång skall bli uppenbar. Jfr 1 Kor. 2:7 (»Vishet i hemlighet«).

Häri ligger grunden till att fruktan är obefogad, ty i denna hemlighet är en Kristi lärjunge införsatt och lever, och *den* kommer att bli uppenbar, såsom Kristus blev uppenbar. Den verkliga grunden ligger *både* i ordet »dold» och i ordet »uppenbarad», d.v.s. i båda tillsammans. Lärjungarna behöva icke frukta, ty det finnes en hemlighet, Guds eviga rådslut, och de behöva icke frukta, ty denna hemlighet skall helt förverkligas. »Intet Guds ord vänder kraftlöst tillbaka.» Detta är grunden till frihet från fruktan, till den frid, som icke gives såsom denna världen giver, den frid, som övergår allt förstånd.

Ett i texten ofta återkommande ord är: *Frukten icke*; vers 26 (μὴ οὖν φοβηθῆτε), vers 28 (μὴ φοβεῖσθε) och vers 31 (μὴ οὖν φοβεῖσθε). Grunden till denna uppmaning synes vara klar och framhålles i verserna 28 och 31. I verserna 29 och 30 förekommer det märkliga uttalandet: »Ej ens en liten sparv faller till jorden utan eder himmelske Faders vilja», och »på eder äro huvudhåren räknade». Detta senare skulle innebära, att ett hårstrå, som faller av, ej gör detta utan den himmelske Faderns vilja. Det kan ej tydas annorlunda. Vers

28 skulle betyda, att allt är fullkomligt i Faderns värld. Han har hela universum i sin hand, han är Skaparen och uppehållaren. Han är icke blott »mycket» mäktig utan har skapat *allt*. I Joser Or Jes. 45:7, i synagogans morgonbön, framhålles detta. Detta är även Nya Testamentets syn. Gud har skapat *allt*, även det som vi kalla det onda. Då det gäller skapandet, är Gud ensam upphov till allt.

Här föreligger en fullständig och sträng monism. Det finns ej något som är skapat av någon annan. De onda, avfallna makterna kunna ej göra något positivt utan endast förstöra. Allt är således i Guds hand, hans, som har skapat allt. Nu står det i vers 28: Frukten icke för dem, som väl kunna dräpa kroppen men icke hava makt att dräpa själen, utan frukten fastmer honom som har makt att förgöra både kropp och själ i det brinnande Gehenna. Denna omvårdnad och försyn innebär ej att lärjungarna, som det talas om, ej behöva riskera att bli illa utsatta. Trots detta att ej ett hår faller till marken utan den himmelske Faderns vilja, är det icke uteslutet, att den som är under Guds beskärm, blir dödad av fientliga makter.

Är då den som tror mer skyddad än den som ej tror? Sammanhanget ger vid handen, att det snarare är tvärtom. I vers 25 står det: Om de hava kallat husbonden för Beelsebul, huru mycket mer skola de ej så kalla hans husfolk! Husbonden är Kristus, och husfolket äro lärjungarna. Man kan ej räkna med en annan behandling av dessa än av deras härskare och lärare. Man kan jämföra uttalandet i Joh. 15:18, där det heter: »Om världen hatar eder så betänken att hon har hatat mig förr än eder. Voren I av världen, så älskade ju världen vad henne tillhörde; men eftersom I icke ären av världen utan av mig haven blivit utvalda och tagna ut ur världen, därför hatar världen eder.»

Det är alltså ej så att de som kallas för lärjungar och husfolk, skulle genom sin tro och sin tillhörighet till Kristus vara mer skyddade än andra, utan tvärtom *äro de mer utsatta*. Att tillhöra Kristus betyder ej en lugnare tillvaro, utan det betyder

att man utsättes för större faror. Man kan t.o.m. bli kallad för den onde. Kristus själv blev kallad för Beelsebul. Kriteriet på lärjungaskap är att det blir svårigheter och förföljelser. Det är i annat fall fara värt att det ej är väl beställt med lärjungaskapet. Detta kommer fram överallt. I bergspredikan t.ex. finnas ord som ej klinga väl i makt- och ärelystna öron och gärna förtigas: »*Saliga* äro de som lida förföljelse för rättfärdighets skull, ty dem hör himmelriket till. Ja, saliga ären I, när människorna för min skull smäda och förfölja eder och sanningslöst säga allt ont mot eder. Glädjens och fröjden eder, ty eder lön är stor i himmelen.» (Mt. 5:10-12). Jfr Joh. 15:18 f.

I Jakobs brev 4:4 möter ett skarpt ord om denna sak. Där användes ordet äktenskapsbrytare (μοιχαλίδες) om dem som söka världens vänskap. Detta betyder att vara otrogen mot Gud. Kyrkan är en äktenskapsbryterska (μοιχαλίσ), om hon söker världens bevågenhet. Hon bryter det äkta förbundet med Gud. »I trolösa avfällingar, veten I då icke att världens vänskap är Guds ovänskap? Den som vill vara världens vän, han bliver alltså Guds ovän.»

Därmed är utsagt, att om det går bra och om världen är vänligt stämd, då är man i fiendskap med Gud. Lärjungarna kunna ej förbättra det förhållandet. Många ha tagit på sig namnet »kristna» och mena sig kunna förbättra och göra bättre än Kristus. De finnas, som tro sig kunna bättra på det Jesus sagt. De tro sig vara mer upplysta. Ur nytestamentlig synpunkt är detta en fruktansvärd tanke. Jesus säger: icke kan tjänaren vara förmer än sin herre.

Efterföljaren kan bli dödad för Jesu skull, men han skall trots detta ej frukta. Varför? Är det ej en fruktansvärd sak? Vad tjänar då hänvisningen till att vartenda hår på huvudet är räknat? Meningen är: det som vanligen fruktas, är ej värt att fruktas. Det är icke för intet, som det heter, att de fruktansvärda makter, som synas förmå så mycket, dock ej kunna göra något positivt. Allt är helt och hållet i Guds hand. Kroppen

kan väl dödas men intet mer. Världen, såsom värld betraktad, är ytterst inriktad på att döda, men då en människa är dödad, har världen ej mera makt över henne. Det gäller att komma ut ur den begränsning, som världen sätter och ut ur den cirkel, vari man är fången, att komma undan olyckor, fångenskap och död och att se det på ett annat sätt och fråga: Var är den verkliga tryggheten? Den som är införsatt i Kristus är trygg, vad som än händer, och han kan känna att han är bärgad. Han behöver ej tänka på sig själv, ty det gör en annan, som t.o.m. räknat huvudhåren. Kristus ger trygghet. I samma andetag, som han har talat om förföljelse som skall drabba hans egna, säger han att han talar om detta för att deras *glädje* skall vara fullkomlig.

Matt. 11:2-10. Den Kommande.
(ΣΥ ΕΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ).

Johannes fråga: »är du den Kommande eller skola vi förbida någon annan?» uppfattas ofta så som om Johannes i fångelset skulle blivit osäker på honom, som han själv en gång tydligt utpekade som den Kommande. Vi ha dock att taga i betraktande en annan möjlighet: Johannes har fått höra talas om Kristi gärningar, vilka motsvara det som han läst om i Jes. 53 och 61. Det är därför att han har hört om de gärningar, vilka han *väntat*, som han skickar bud.

För det andra: i slutet av texten karakteriserar Jesus Johannes som den ängel, som förberedde vägen. Johannes' fråga är ingen ovisshetsfråga utan en fråga framställd av den som bereder vägen för Kristus själv. *Frågan själv är ett led i förberedelsen.*

En tredje omständighet att beakta i texten är Jesu fråga: Vad var det I gingen ut i öknen för att se? Var det ett rör som drives hit och dit av vinden? Det väntade svaret bildar bakgrund till Jesu fråga. Alla voro redo att svara: Vi väntade att få

se en profet, men nu var han icke sådan som vi ville. Vi ville ha ett rör som drives hit och dit av vinden. En sådan kristendom, som är känslig för tidens vindkast har emellertid ingenting att ge.

Vad var det ni blev besvikna på? Ville ni se en man som var klädd i fina kläder? En kristendom, som uppträder i förfinad gestalt är ingen profetia. En profet kommer aldrig i sådan gestalt att han passar in bland världens inflytelserika.

Johannes var mer än en profet. Han var den som kommit för att bereda väg för Kristus. Denne Johannes är det som skickar frågan: Är du den som skall komma? Jesus svarar: Gå och omtala för Johannes det som ni hör och ser! Och när de så berättat vad de sett och hört, så kommer denna berättelse att låta för Johannes förtroliga ord ur Gamla Testamentet återklinga, just sådana ord, som skildra den Kommandes gärning: Han löser de fångna, ger syn åt de blinda, upprättar den ringe ur stoftet, lyfter den fattige ur dyn, giver bröd åt de hungrande, upprättar de nedfallna — och är en stötesten för många.

*Matt. 11:11-19. Jesu vittnesbörd om Johannes
Döparen. (Testimonium Christi de Ioanne.)*

Denna text är en direkt fortsättning på den, som skildrar hur Johannes' lärjungar komma till Jesus och fråga: »Är du den Kommande?» Jesus svarar i anslutning till Jes. 61 som syftar på En Enda. Jesu svar har sin beviskraft däri att här det förverkligas, som endast En Enda kan göra. Profetens ord voro Guds Ord. Jesus vill peka på att samma ord gälla för evangeliets förkunnande. Den fromme israeliten läste varje morgon i synagogan psalmerna 145-150, de s.k. hallelujapsalmerna. I dem manades för hans blick fram Guds skapelse och uppehållelse, hans godhet och nåd. I dessa psalmer fick han varje morgon erinran om att Herren tager sig an dem som äro små, de fångna, de fallna, de blinda. När detta sedan sker i Jesus

Kristus, då vet man, att det är Guds verksamhet, Guds alldeles speciella verk, som endast Han själv uppfyller. Man förstår, att det är Gud själv som här kommer. Det är den »Kommande» (Uppenb. 1:4) som här framträder. Det är han, som kan säga och ensam kan säga: »Men *jag* säger Eder.» (Matt. 5.) Det viktiga är icke att något annat djupare uttalas utan att den, som här säger »Jag», är densamme, som säger »Jag» i Skriften, det vill säga Guds eget jag. Det gudomliga »Jag» talar här till människorna.

Matt. 11:11-19 är en svårtillgänglig text. När Jesus i v. 11 pekar på att »bland dem av kvinnor födde» ingen är större än Johannes, så visar oss detta Johannes i det mänskliga sammanhanget. Johannes storhet ligger här enligt Jesus icke i hans förnämitet eller fromhet utan i hans ämbete, som var att röja väg för Jesus; det bemyndigande han fått, varigenom han kan säga: Se Guds lamm. Orden »Se, Guds lamm» är just ett utpekande av »Den Kommande». Liksom Johannes Döparen också själv just använt uttrycket »Den Kommande» om honom: Han, som kommer efter mig. (Matt. 3:11 pp.) När Jesus fortsätter med sitt: »Den som är minst i himmelriket, är likväl större än han», ser han icke längre på det mänskliga sammanhanget utan kommer med sin Gudsrikesvärdering. Man akte sig för sådana tydningar, som är främmande för Jesu ord och Nya Testamentet, t.ex. en sådan tolkning som att Johannes visserligen är den störste i sin period men att nu något alldeles nytt kommit med en ny period. Den nya perioden vore ju Gudsriket, och konsekvensen vore den orimliga att Johannes icke alls skulle tillhöra himmelriket. I stället torde man komma närmare den rätta tolkningen, om man tänker sig följande: Emot den vanliga mänskliga värderingen, som i samtiden givet måste tänka sig den romerske kejsaren såsom den högste, sätter Jesus Johannes högst. I det mänskliga sammanhanget, bland de »av kvinna födde», är enligt Jesus icke den romerske kejsaren

i samtiden eller någon härskare i någon historisk tid den störste, utan just Johannes Döparen.

Men därefter kommer Jesus till Gudsrikesvärderingen. Vilka äro små i himmelriket? »Den som tager emot den minste av mina bröder, han tager emot mig.» »Den som vill vara den störste, måste vara den andres tjänare.» Den »minste» i himmelriket är, djupast sett, enligt Jesu egen framställning: Kristus. Den minste i himmelriket, »Kristus», är större än Johannes själv. När Johannes Döparen själv i kraft av sitt ämbete, såsom »en ropandes röst i öknen» förkunnar Kristi ankomst, kännetecknar han Honom också med de orden »Han som kommer efter mig — den efter mig Kommande — är *större än jag*».

»Himmelriket lider våld.» När Gudsriket kommer, tages det ej emot med glädje utan väcker anstöt. Det kan icke vara på annat vis. Hur Guds rikes representant än framträder, passar det icke, ty han kommer som budbärare för himmelriket. Johannes fastade och blev icke trodd och slutade i fängelset. Jesus, som både åt och drack, fick heta frossare och vindrinkare. Hur Johannes och Jesus än framträda, bli de smädade. När sanningen kommer till världen hatar man den. Man älskar mörkret mer än ljuset. Men visheten har blivit rättfärdigad av sina barn, d.v.s. av dem som leva i visheten. När Visheten blir uppenbar, betygar dess barn, att Johannes Döparen var den störste profeten och att Jesus var Kristus, Guds son, Världens Frälsare.

*Matt. 13:44-46. Gudsrikets goda.
(De bonis regnis Messiani).*

Denna text har ofta förbundits med tanken på försakelsen såsom ett kors, som den kristne motvilligt tager på sig för att därigenom vinna himmelriket. Jfr Luk. 18 och Matt. 19 (den

rike ynglingen) och Matt. 10 (»den som icke tager sitt kors» etc.).

Texten handlar verkligen också om försakelse — men icke om en tvungen eller motvillig utan om en försakelse i glädje. Den som funnit himmelrikets skatt kan icke låta bli att försaka allt för att vinna den. Allt annat blir värdelöst, och det tyngsta korset vore att icke få lov att försaka allt. Skattens värde kommer allt annat att te sig värdelöst. Endast den, som aldrig funnit skatten eller den dyrbara pärlan, kan känna försakelsen såsom ett tungt offer. Den rike ynglingen hade icke funnit denna skatt. Därför gick han bedrövad bort. Gudsriket är en skatt, inför vilken allt annat blir värdelöst.

En viss skillnad föreligger dock mellan de båda liknelserna. Liknelsen om skatten i åkern vill åskådliggöra hurusom en människa *plötsligt* kan finna himmelriket såsom en oväntad skänk, som man icke medvetet sökt efter. Människan blir då med ens varse, att det som hon förut kallat liv blott varit ett skenliv. Allt kommer i nytt ljus och blir annorlunda.

Liknelsen om köpmannen, som söker efter goda pärlor, syftar på den människa, som medvetet *söker* efter höga och sköna ting, det må vara etiska normer, filosofisk lärdom eller en religiös åskådning, tills hon en dag finner den pärla i vars glans allt, som förut glimmat, förbleknar, den enda, oförlikneliga pärlan, Gudsriket, Jesu Kristi ord, Jesus Kristus själv.

Den som ärligt söker har Jesu löfte om att han skall finna det åtrådda (Matt. 7:7-8). För den som funnit himmelriket blir försakelsen intet tungt krav — den blir en nåd.

Matt. 13:47-52. Noten i havet. (Parábola de sagéna.)

Vid försöket att tolka liknelsen om noten i havet uppstålla sig många frågor: Vad är noten? Vad åskådliggöres med att den kastas ut? Sker detta vid tidsålderns slut eller tidsålderns hela förlopp? Det svar som ges på dessa frågor redan hos de

apostoliska fäderna och i den gamla kyrkans tradition, är följande: Noten, som kastas ut, är helt enkelt församlingen, kyrkan, och avser alltså historiens hela förlopp. Bilden om fiskarna har fått en fast symbolisk betydelse. Men det gäller att skilja mellan symbol och liknelse. Liknelsen är en mera tillfällig skildring, under det att symbolen får en fastare förknippning med saken, som skall åskådliggöras. Bilden av fiskarna i betydelsen av människofiskare användes i Matt. 4:18 f., Mark. 1:17 och Luk. 5:10. Havet är hela världen. I detta människohav är det som evangeliet kastas ut. Det som samlas i noten är folk av alla slag och tungomål. Uttrycket »av alla slag» (ek pantòs génous, ἐκ παντὸς γένους) har en rik innebörd. Det är här fråga om flera arter av både onda och goda människor. Utkastandet och samlandet är enligt denna syn något som pågår under församlingens hela historia. Skiljandet av onda och goda sker däremot vid tidsålderns slut.

Det är ofrånkomligt, att Jesus har talat om ett skiljande mellan onda och goda. Jesu ord äro hänsynslösa och obarmhärtiga. Detta har man sökt komma ifrån genom omtolkning. Man säger, att Jesus här använder i samtiden gängse termer och tankegångar, och att det inte är så allvarligt menat. Tar man då reda på vilka de i samtiden gängse tankarna verkligen voro, så finner man, att det ingalunda var det gängse sättet att tala, Jesus använde. Tvärtom. De gängse föreställningarna hade vunnits genom förnuftiga funderingar. Man hade då kommit fram till den åskådningen, att människorna måste indelas i *trenne* grupper. Man tänkte: Endast ett ringa fåtal människor äro fullkomligt rättfärdiga. Likaså är det endast ett fåtal människor, som äro verkligt genomfördärvade. Den stora mängden, som varken är det ena eller det andra, utgör en mellanklass. Till detta förhållande måste då Gud ta hänsyn i domen.

Men så är det inte enligt Jesus. De onda skola skiljas från de goda. Han talar endast om goda och onda, och icke alls om någon mellanklass.

De onda skola kastas i eldsugnen. Man kan icke mildra Jesu ord genom att säga: Gud kan inte handla så. Detta resonemang utgår från det felet, att man menar, att de förhållanden, som råda under jordelivet, skulle fortsättas i en annan tillvaro. Jesus däremot betonar ofta den skillnad, som råder mellan denna tidsålder och den kommande. Redan den verklighet, som vi nu leva i, rättar sig ingalunda efter vad vi tycka är rimligt. Av detta skulle man kunna få en aning om att Jesus inte kunde vara annat än hård i sina ord. Han måste tala om det som det är. Och på samma gång ligger i verkligheten ingen hårdhet i detta. Hans omsorg om att rädda människorna, medan ännu denna tiden varar, är mycket större än hans skenbara hårdhet. Han går ju i döden och samlar på sig all världens ondska för att kunna föra människorna förbi det hårda, ofrånkomliga, som ligger inneslutet i tidens fullbordan.

Matt. 16:1-4. Tecken från himmelen. (Signum Ionæ.)

Texten skildrar hur fariséer och sadducéer slagit sig tillsammans för att pröva Jesus, i det de begära ett tecken från himmelen.

Fariséerna och sadducéerna — de stora motsatserna — ha för en gångs skull gått samman i den fasta förvissningen, att de icke ha något att lära av Jesus. Sadducéerna nämnas för att visa, att inbördes söndrade kunna förenas i hat mot en gemensam fiende. Men det är fariséerna, som spela huvudrollen. Deras ställning i denna fråga, att utan ärlig prövning av Jesu ord avvisa honom såsom förhatlig, är så mycket mera egenomlig som fariséerna eljest räkna med ett framåtskridande i kunskapen och sanningen. Jesus själv ger dem ju det vittnesbördet, att de äro föredömliga i sin iver att tränga allt djupare in i Skriften. Vad var det alltså hos Jesus, som gjorde att man — oavsett vad han skulle göra eller säga — var inställd på att *icke* lyssna till honom?

Först kan det sägas, att Jesus ej föreföll dem from nog för

att vara en folkets lärare. Han bröt — enligt deras mening — mot sabbatsbudet, och han umgicks med publikaner och syndare.

Vidare uppträdde Jesus såsom profet med anspråk på att tala såsom den som fått en särskild sändning från Gud. Nu ville man stämpla honom såsom *falsk* profet. Till detta kom, att han var Messias, sändebudet framför andra.

Men att göra anspråk på att vara profet eller t.o.m. Messias, det var för fariséerna en omdömessak, ingen dödssynd. Han skulle då blott provas och bevisas vara falsk. Och hatet mot Jesus gick längre än till att blott vilja framvisa honom som en falsk profet eller en falsk messias.

Den djupaste motsättningen ligger däri, att Jesus är Guds Son, det gudomliga Ordet självt. Att Jesus talar såsom blott Gud kan göra: »*Jag* säger eder ...», det var detta som var en hädelse i fariséernas öron.

Här är nu en viktig sak att ge akt på: det ligger *icke* så till, att Jesus en gång uppträder såsom en from man och icke mera; en annan gång når längre och är profet och skall provas såsom sådan, närmast framträder som Messias; utan Jesus är hela tiden sig själv, Kristus, Guds son. Han är den han är i varje situation. Jfr Joh. 3:19 »När ljuset kommit i världen, älskade dock människorna mörkret mera än ljuset ...», och Jesu ord om sig själv i Joh. 9:5 »Så länge jag är i världen, är jag världens ljus.» Vad Jesus än företog sig var han ljuset, den gudomliga kraften som verkade. Sedan gör det detsamma hur människorna *uppfattade* honom. Vad han var, berodde icke av deras uppfattning. Och icke heller den *reaktion* han framkallade hos dem, berodde av, var avvägd efter, deras *uppfattning* om honom. En bild: det hjälper ej vad jag *tror* om solen. Den har dock samma verkan på mig: ser jag på den, bländar den mig. Varje reaktion hos människor vid mötet med Jesus är bestämd av det faktum, att han är den han verkligen är.

Denna tillspetsning är nu det tragiska. Här sker en dom.

De som — i likhet med fariséerna i texten — tro sig ha den verkliga avsikten att hålla Guds sak helig, de kunna befinna sig i mörkret och förena sig med den ogudaktiga maktens representanter (sadducéer och herodianer i evangelierna) för att krossa det goda. Denna reaktion blir så mycket starkare, då det — som här — ej är fråga om en liten stråle av ljus utan solen själv, som bryter in i deras värld.

Nu begäras *tecken*, och Jesus säger: »Ni förstå ju icke dessa tecken.» Någon kanske säger: »Jag skulle tro, om jag finge se något som visade, att det här är något extraordinärt.» Så kunna fariséerna i sin fråga komma att innefatta också deras fråga, som ej äro fientligt stämda.

Men hur ha fariséerna kommit in i sin position? De ha för länge sedan blivit blinda för tecknen på och förposterna till sanningen. Sådana tecken finnas nämligen överallt. Genom sin grundinställning döda de det inom sig, som möjligen har något att göra med sanningen. Man ser ej det omkring sig, som visar sanningen. Till slut går man där *blind*.

»Därför skall intet annat tecken givas detta släkte än Jona's tecken.» Vad betyder »Jonas' tecken»? I Matt. 12:39-41 anges en betydelse: »... ty likasom Jonas tre dagar och tre nätter var i den stora fiskens buk, så skall ock Människosonen tre dagar och tre nätter vara i jordens sköte.» Men ordet »tecken» hör till de ord, som ha flera betydelser. I textens sammanhang pekas på den djupaste betydelsen: Guds eget frälsningsrådslut skall fullbordas. Att begära tecken, små förberedande tecken av Jesus Kristus, vars kraft man förnimmar, det är som att vid fullt middagsljus begära att ett stearinljus tändes för att man skall kunna fastställa, om solen lyser.

Jona är ett tecken genom sitt liv (Matt. 12:40) och genom sin predikan (Matt. 12:41). De som borde varit närmast till att förstå hans predikan, togo ej emot den, men de som stodo fjärran togo emot den. Jämför om Jesus: »Han kom till sitt eget, men hans egna togo icke emot honom» (Joh. 1:11.)

Och vad tecken fingo de se? Jo, att »åt alla dem som togo emot honom gav han myndighet bliva Guds barn, åt dem som tro på hans namn; och de hava blivit födda, icke av blod, ej heller av köttslig vilja, ej heller av någon mans vilja, utan av Gud» (Joh. 1:12 f.).

Jonas tecken var, att man skulle få se barn födas åt Gud. Här skildras alltså, hur de aristokratiska och religiöst kyliga sadduceerna och de folkliga och religiöst mera varma fariseerna, som eljest i allt voro varandras oförsonliga motståndare, funno varandra i det gemensamma hatet mot Jesus. Tillsammans kommo de nu till Jesus. (Jfr Herodes och Pilatus).

De ville sätta Jesus på prov. Men det var icke det slags prov, som han själv rekommenderar i Joh. 7:17. Avsikten var att avslöja Jesus såsom bedragare. Åtminstone fariseerna ansågo sig därvid följa den ledstjärna, som heter Guds ord.

Det tragiska var att konflikten med Jesus tillspetsades ju närmare de kommo Gud i Jesus. Redan Jesu ställning till sabbaten och hans umgänge med publikaner och syndare var dem en nagel i ögat. Ännu mer var detta fallet med hans framträdande såsom profet. Inför Jesu Messias-anspråk stegrades förbittringen ytterligare, för att slutligen kulminera, då man i Jesus träffade Kristus, Guds Son, Ordet självt. Inför detta framstod han i deras ögon såsom djävulen själv.

Situationen blir då denna: De menade sig själva bekämpa djävulen, under det att de i verkligheten bekämpade Gud med djävulens hat. Ordet pröva (*peirázein*, πειράζειν) betyder egentligen »fresta» och användes i frestelseberättelserna (Matt. 4, Mark. 1:12 f., Luk. 4). Samma makt, som mötte Jesus i frestelsen, mötte honom nu i sadduceerna och fariseerna.

Sitt krav på tecken ansågo de vara fullt legitimt. Av en profet och ännu mer av en Messias hade man rätt att vänta de tecken, varigenom han skulle legitimera sin gudomliga sändning. De hade icke sett Jesus göra några sådana tecken, och de väntade icke heller få se, att han skulle göra några. I deras

ögon var han redan dömd. Den som på detta sätt nalkas Jesus, han ser intet.

Varje medvetet eller omedvetet försök att sätta Jesus på prov blir liktydigt med att man gör sig till ett verktyg för djävulen i avsikt att fresta Jesus att använda sin makt till att prestera sådant, som denna värld skulle acceptera och erkänna. Jesus avvisar varje sådan frestare och visar i stället människan, huru det är beställt med henne. »I förstån att döma», säger han, »om himmelens utseende, men I kunnen icke döma om tidernas tecken.»

Detta var felet med dem. De sågo icke de tecken, som omgävo dem på alla sidor. De förstodo icke Skrifterna (Joh. 5:39, 40), liksom de icke förstodo tidernas tecken, eftersom dessa vittna om Kristus, vilken de förkasta. De saknade av Kristus öppnade ögon.

Vilka tidernas tecken sågo de, som vid Jesu första framträdande kunde döma om dem? Vi möta Johannes döparen, som sade: »Se Guds lamm, som borttager världens synd». Petrus betygade: »Du är Kristus, den levande Gudens Son». Tidernas tecken, varje tids tecken, äro sådana, som för dem som se visa, att Kristus verkar.

Det onda och horiska släkte, som begärde tecken, skulle endast få se Jonas tecken. Vad menas alltså? Med »Jonas tecken» förstås icke blott Jesu lidande, hans död och uppståndelse. Därmed måste också åsyftas hans förkunnelse över huvud taget. Denna förkastades, men skulle dock bli till frälsning för hela världen. Det som i människors ögon var svagt och anstötligt, det har Gud utvalt.

Mot denna bakgrund få textens slutord en ödesdiger innebörd: »Han övergav dem och gick sin väg». De orden stå där som en fråga till alla generationers och tiders människor, som lyssna till denna text: Höra vi till det släkte, som skall få se Jonas tecken — se människor gripa om Kristus i tron och ryckas

ur fördärvet — men själva vara sådana, om vilka det skall heta: Han övergav dem och gick sin väg.

*Matt. 16:21-23. Kristi korsväg till uppståndelsen.
(Occidi et tertiā diē resurgere.)*

Jesus måste göra det som ledde till lidande och död, därför att det som var skrivet i Skriften om Kristus måste uppfyllas och därför att just detta var den gudomliga planen med mänskligheten. Detta »måste» förekommer på flera ställen, där Jesus förutsäger sitt lidande.

Detta var så nödvändigt, så att den, som tänker sig möjligheten att använda detta, han kallas icke blott för en dåraktig människa, utan han kallas för Satan. Petrus kallas nu för Satan, eftersom han menar, att Jesus icke självmant borde gå i döden, då han ju har makt att använda den.

Detta erinrar om frestelseberättelsen i evangeliets början. Satan påminner Jesus om att han har all makt, eftersom han är Guds Son. Men om Jesus nu vill lyda Satan, så skall Satan ge Honom all makt över den yttre världen, så att Jesus skall kunna genomföra sitt glada budskap till människornas bästa.

Det är symboliskt, att det är Petrus, som kallas för Satan, Petrus, på vilken klippa Jesus skulle bygga sin församling. Det är symboliskt, eftersom Petrus står där såsom representanten för den kristna församlingen. Därför utgör Jesu tilltal till Petrus: »Du är Satan» en erinran, ett giv akt för församlingen, för alla som vilja kalla sig kristna.

Men Jesus hade nu makten. Men han ville icke vinna något yttre inflytande för sig själv och sitt budskap. Ty varje sådan tanke på yttre inflytande för evangelium uppkommer utifrån mänskliga, naturliga funderingar. Och dessa taga icke hänsyn till Skriften och Jesu undervisning i denna sak. Sådana mänskliga förnuftiga tankar att skaffa yttre inflytande för evangelium eller att med mänskliga maktmedel se till att evangeliet icke krossas, sådana tankar äro alltid en stötesten

för Kristus, för församlingen, varigenom man kan bringa Kristi församling på fall. Och detta kan således tänkas ske t.o.m. genom en ledare för Kristi församling.

Men nu skall den, som fått himmelrikets nycklar, icke göra något annat än vittna om Jesus. Han skall vara lika maktlös som Kristus var.

Men då det nu är Gud, som är maktlös i Kristus, så är det Gud själv som är maktlös inför denna världens makt. Och Han kan misshandlas och dödas av denna världens styrande klick. Men detta är helt i enlighet med den gudomliga planen. Ty på sådant sätt träder evangelium och frälsningen in i världen. Och så skall det vara intill tidens ände: evangelium skall bevisa sin kraft i svaghet.

Matt. 16:24-27. Mista eller vinna livet.

(ΨΥΧΗΝ ΑΠΟΛΕΣΑΙ Η ΣΩΣΑΙ).

I denna text måste en rent språklig fråga sättas i förgrunden. All nytestamentlig predikan (homiletik) är ju som bekant textutredning (exegetik). Den som fått förmånen att lära grekiska, har därvid inte blott rättighet utan fastmer skyldighet att använda denna sin kunskap. Stundom möter man den kuriösa uppfattningen, att den som i samtal om bibeltexten drar fram den grekiska grundtexten, söker göra sig märkvärdig. Men man gör sig ju inte märkvärdig med det som är ens skyldighet! — Det gäller i detta fall grundtextens ord »ten psychén autú» (τὴν ψυχὴν αὐτοῦ), sin »psyké», som i texten förekomma fyra gånger. Dessa ord ges i kyrkobibeln två olika översättningar. I v. 25 heter det: »ty den som vill bevara *sitt liv* han skall mista det» (ὅς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν), och i v. 26: τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, »vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen men förlorar *sin själ*?» Detta kan kanske icke direkt betecknas som en fel översättning, men har

icke desto mindre givit upphov till en mycket populär feltolkning och felanvändning av v. 26. Felet består däri, att man talar om *själens* stora värde framför *kroppen*. Man kommer då in på sådana tankegångar som denna: Med kroppen är det icke så noga, blott man icke skadar det ädla, som finns inom en, d.v.s. »själen». Hela detta komplex av utläggningar är emellertid främmande för Jesu uppfattning. Det gäller att komma underfund med vad Jesus verkligen sagt och menat. Det vore därför bättre att i detta fall översätta med samma ord på alla ställena. Man kunde t.ex. tänka sig att, som Vulgata, använda ordet »*själ*». Det komme då att heta: Var och en som vill bevara *sin själ* o.s.v. Redan detta gäve genast en mening närmare grundtextens än talet om »*själens* oändliga värde». Ännu bättre än detta är dock att översätta *psyché* (ψυχή) på alla ställena med *liv*. Ty ψυχή står ej här för att beteckna själen i motsats till kroppen utan för att beteckna *hela människan*, självet. Detta framträder ännu tydligare, om man konstruerar tillbaka satsen till arameiska, det språk som Jesus här troligen talat. Där motsvaras ψυχή av såväl nafšeh, sin själ, som av garmeh, sin kropp. Mellan dessa båda arameiska uttryck finns ingen skillnad eller motsättning, de beteckna båda rätt och slätt »*sig själv*». Då framträder den verkliga betydelsen klart:

Om en människa förlorar »*sig själv*», vad kan hon då giva till lösen för »*sig själv*»? När hon intet är, har upphört att vara, kan hon ju intet giva! —

Som bekant förekomma samma saker ofta i de olika evangelierna (paralleller). Detta är en rikedom, som underlättar förståelsen. Man kan därvid skönja två något avvikande sätt att översätta Jesu ord hos Matt. och hos Luk. Matt. har bemödat sig att finna en motsvarighet till varje *ord*. Luk. söker ge den *sakliga* översättningen. Ur nytestamentlig synpunkt finns ingen värdegradering mellan dessa två översättningsmetoder. Den här berörda perikopen hos Matt. har nu sin parallell i Luk. 9:24, 25. I v. 25 heter det: τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος

κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθεῖς, som riktigt översättes: »Och vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen men mister *sig själv* eller själv går förlorad?» Luk. har direkt reflexivt pronomen: ἑαυτόν, »sig själv». Det verkar alltså som om Luk. velat hindra missförståndet att skilja mellan kropp och själ! Detta är i själva verket ingen teori utan framgår som ett faktum utifrån hans egna ord. —

Vad är då skillnaden mellan de båda tankegångar, som här skisserats? Talet om kropp och själ blir blott en snusföruftig, didaktisk utläggning, medan Jesu ord i verkligheten ha en långt djupare betydelse, en verklig »poäng». Jesus vill säga: Vad hjälper det en människa, om hon kämpar för att vinna hela världen men under tiden blir till ett tomt intet, ja, upphör att finnas till? För varje sak, hon förvärvat, har hon måst ge ifrån sig något av sig själv (ζημιωθῆ). Hon har måst göra avkall på det som är något värt hos henne. När hon till slut kommit till målet, finns också till slut ingenting kvar av henne själv. »Ge till lösen» innebär ju, att man förlorat något men att man dock själv ännu äger något, som kan ges som betalning för att återfå det förlorade. I detta fall har människan förlorat sig själv, d.v.s. helt enkelt *allt*, till den onda makten. Om hon ville lösa sig, hade hon intet att komma med. Ingen kan köpa sig själv tillbaka.

På denna punkt lyser *korset* fram. *En* finnes, som kommer och betalar hennes lösen: Kristus, nämligen om hon icke förlorar sig till den onda makten utan föredrager att frivilligt mista sig själv för Jesu skull. På detta sätt framgår också, att v. 26 i Matt. 16 har en direkt följd i v. 27: »Människosonen skall komma i sin Faders härlighet». —

I v. 24 talas om att bära sitt kors. Detta hör med till att mista sitt liv för Kristi skull. Detta att *bära sitt kors kan en människa göra*, endast *sedan Kristus* burit *sitt kors*. Så har han emellertid gjort sedan tidens begynnelse, jfr Upp. 13:8

om »Lammet, som var slaktat från världens begynnelse» τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Genom Frälsarens jordeliv föres detta in i människornas värld. Nu kan människan gå in under korsets skugga. Därigenom kommer hon i ett helt annat läge. Kristus har ju burit allt för henne, jfr. Jes. 53. Nu kan hon med glädje förneka sig själv. Det, som den från Gud bortvända människan betraktar som sin existens, är endast lögn. En sådan människa är slav under denna världens furste. Hon har också förlorat sig själv. Men den som förlorat sig själv *under korset*, återfinner sitt rätta jag i Kristus.

Vad innebär det då att bära sitt kors? Jo, att bära allt som är under Jesu kors, framför allt sådana lidanden, varom Jesus talar i avskedstalet och i sin översteprästerliga förbön: »I världen liden I betryck. Men varen vid gott mod: Jag har övervunnit världen.»

— Jesus sade: »Om någon vill efterfölja mig». Jesus tvingade sig ej på någon. Det kunde snarare ofta se ut som om han stötte bort människor med sitt hårda tal. När Jesus gav lärjungarna regler för deras verksamhet innefattade dessa regler samma tillvägagångssätt. Lärjungarna skulle ej forma evangeliet i avsikt att t.ex. värdefulla människor skulle kunna vinnas. Tvärtom: »Det som i världen var ringa, det utvalde Gud», säger Paulus om sin och församlingens erfarenheter (1 Kor. 1:28).

Uttrycket »efterfölja», som Jesus använder, var gängse i samtidens språkbruk och betydde »vandra efter», »gå i någons fotspår». Jesu regler voro stränga. Det ord, som står oversatt med »försaka» (ἀπαρνέσθαι), betyder egentligen »ej kännas vid». Att följa efter Jesus är att ej kännas vid sig själv, att slänga bort allt det man var förut. Alla önskningar, åskåd-

ningar, illusioner och vackra drömmar måste förnekas. Jesus är intet medel att förverkliga våra önskningar med.

»Taga sitt kors på sig.» Vad betyder detta? Det betyder icke helt enkelt, att man skall ta på sig ett visst lidande. Uttrycket kan syfta på att den som blivit dömd till korsdöden också skulle bära korset, såsom Jesus fick göra. Uttrycket var obegripligt för samtiden. Hade det varit fråga om jordiska lidanden, hade Jesus ej använt detta svårförståeliga uttryck. Slutet av Kristi vandring var ett kors, hans sista vandring en korsets väg. När människan ej kännes vid sig själv, har hon kommit in på en ny väg, en som Jesus har banat. Dess mål är det kors, hon får.

*Matt. 18:1-10. Bliva såsom barn.
(Nisi officiamini sicut parvuli.)*

Det är genomgående i N.T. att vända upp och ned på begreppen. Då det frågas efter vad som är högt och värdefullt, så svaras härpå det som i vanlig mening är det allra obetydligaste. Detta går tillbaka till Jesus själv. Och för den som är hemma i Kristi värld, är det inte något främmande, då Jesus hänvisar till barnet. Redan i Gamla Testamentet framhålles åter och åter, att Gud böjer sig ned till det ringa och obetydliga.

Det som i Nya Testamentet kallas för fåfänglighet är det som är förnuftigt i den tidsålder, som nu är, såsom att sträva att komma uppåt och få makt och inflytande, att vara stark och förståndig, att kunna reda sig i världen.

Barnet är först och främst typen för den som är liten och obetydlig, den som icke kan reda sig själv, som icke har någon list och förslagenhet, som icke kan ordna sin tillvaro, som icke kan bestämma över andra människor. Barnet är utan makt och klokhet i den mening, i vilken världen använder dessa ord. Men den som icke vänder om och blir som ett barn, han kan icke reda sig i Kristi värld, han kan icke ens komma ditin.

Är det nu även något speciellt som uttryckes med detta

pekande på barnet? Är det någon egenskap eller kvalitet hos barnet, som man kan peka på, alltså något positivt, såsom oskuldskraft, ärlighet, ödmjukhet? — Då människor läsa den svenska översättningen: »den som ödmjukar sig såsom detta barn» på det sätt som denna översättning i de flesta fall fattas, så är det inte säkert, att de utläsa den rätta meningen. Att »vara ödmjuk» kan uppfattas som en ödmjukhet, som kommer därav att man är kuvad. Men i texten är det ej fråga om att som ett föredöme framställa en sådan ödmjukhet, utan det är fråga om en sådan ödmjukhet, att man blir som ett barn, som icke har något att komma med, som icke duger till något. — Ödmjukheten består icke i det negativa att vara kuvad utan i det positiva, som är *frimodighet*. Barnet har intet självt och går därför ut i världen med tillitsfullhet. Den som alltså bringats till intet, kan även komma fram till denna barnets tillitsfullhet. Det är verkligen så, att ett litet barn av inre visshet tror det som det får höra om Kristus. Detta gör barnet alltså icke på grund av lättrogenhet. Då barnet möter Jesu ögon, går det rätt in i himmelriket.

Den som tar emot ett sådant barn i Jesu namn, han tar emot Jesus själv. Det står icke i texten »som *om* han tar emot Jesus». Det är verkligen Jesus Kristus själv han tager emot. Den som så tar emot Jesus i en hans lärjunge, han gör detta utan att taga hänsyn till om denne person är ringa eller högt uppsatt.

Änglarna för furstarna och rikena hade enligt judisk föreställning icke tillträde till det allra högsta i himmelen. Men nu säger Jesus, att däremot det lilla barnet har änglar, som äro i det innersta av Härligheten, hos Gud.

Människosonens dag.

Not till Luk. 17:20-30.

Av H. O.

Ordet *paratäresis*, παρατήρησις, v. 20, betecknar en iakttagelse, ett yttre iakttagande, något som uppenbarar sig på ett i ögonen fallande sätt. På sådant sätt kommer icke Guds rike. På frågan när gudsriket skall komma kan intet svar givas. Ty i frågan ligger en oriktig föreställning. Guds rike kan icke heller lokaliseras i rummet, ty »Guds rike är invärtes i eder», eller med en annan översättning: »Guds rike är mitt ibland eder».

För att Guds rike skall kunna ses fordras en inre syn hos människan. Både Johannesevangeliet och Paulus kräva denna inre syn. Jesu fiender saknade denna syn. Därför kunde de icke se Gudsrikets ankomst i Kristus. Men »vi sågo hans härlighet», säger Joh. Gudsriket kan icke pekats ut, så som man lokaliserar något i den yttre verkligheten. Det finnes »mitt ibland eder», d.v.s. i eder. Om Gudsriket icke är i människan, så kan hon icke se det. »Mitt ibland eder» och »invärtes i eder» är korresponderande begrepp, icke alternativa, alldeles som det förhåller sig med uttrycken »född ovanifrån» och »född på nytt» (jfr Joh. 3).

I v. 22 säger Jesus, huru lärjungarnas verksamhet skall te sig, då han själv blivit förkastad. När Jesus är borta skola lärjungarna fråga efter honom och vilja se en enda av Människosonens dagar. De som sett Jesu härlighet skola då önska, att de åter skulle få se en enda strimma av något gudomligt. Då skola somliga människor söka att hitta något gudomligt i

mörkret. Men Jesus varnar lärjungarna för att då löpa därefter. När man befinner sig i en mörk tid skall man akta sig för att tro på bestämda riktningar, som mena sig uppvisa ljuset — det är irrbloss. Man skall hålla sig till Kristi ord allena. Anspelningarna på Noa och Lot i v. 26-30 hänvisa på den erfarenheten, att människor lita på, att det liv, de leva, är den enda möjliga verkligheten. Man tror sig kunna beräkna tidens händelser. Då kommer det nya som något alldeles oväntat. Jfr situationen efter en lång fredstid: då säga människorna: »Kriget kan icke komma». När det sedan kommer kastas man in i en helt annan tillvaro. Då skedde det som man förut icke kunde tro skulle ske.

När Människosonen kommer blir frågan, huru man berett sig på hans ankomst. Om man lyssnat till Guds ord, så räknar man med möjligheter, som människor eljest icke räkna med.

Henrik Schartaus «Biblisk Cateches».

Av Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. *Lechard Johannesson*.

Det kateketiska arbete, ur vilket ett avsnitt, behandlande ämnet »Skriften» presenterades i förra numret av tidskriften *Erevna*, bär titeln »Försök til en Biblisk Cateches, eller en Förklaring öfver D. Lutheri Lilla Cateches och Laurelii Spörs-mål: så inrättad, at den må tillika wara En wägledning at förstå Den Heliga Skrift; För den upwäxande ungdomen som börjat läsa Skriften, och För bekymrade själar som börjat ransaka Skriften, och För unge Lärare som börjat undervisa i Skriften, författadt af H. Schartau».

Manuskriptet tillhör Lunds Universitetsbibliotek.

Det har ursprungligen omfattat 27 häften, varav tyvärr 4 gått förlorade. Emellertid är det möjligt, att en närmare undersökning av övriga kateketiska, ännu otryckta schartaumanuskript kan ge möjlighet att i innehållsligt hänseende utfylla de luckor på två ställen, som förefinnas. Så som manuskriptet nu föreligger omfattar det 23 häften med 326 blad.

Manuskriptet är dels skrivet med Schartaus egen hand, dels av sekreterare. Det bygger på ett tidigare kateketiskt arbete, vilket bearbetats. Denna bearbetning eller dessa bearbetningar har företagits på det sättet att stora partier bortskurits, nya blad insatts, materialet i många fall omgrupperats efter en ny plan varvid hänvisningar till föregående eller efterföljande partier är talrikt förekommande, många läropunkter utförligare behandlats, ändringar och språkliga nyanseringar företagits. Trots att manuskriptet till en början ger ett förvirrat intryck och

möjligen av denna anledning aldrig vetenskapligt beaktats, ger det vid en närmare undersökning en klar och sammanhängande bild av Schartaus teologi.

Det ursprungliga manuskriptet har skrivits av den förste av Schartaus fyra sekreterare — här betecknad A — som han använt sig av vid detta arbetes nedtecknande. Detta ursprungliga manuskripts ålder låter sig ännu ej bestämma, men av vissa omständigheter att döma, som i annat sammanhang närmare skall redovisas, synes det vara relativt tidigt. Hur tidigt, vågar jag ännu icke uttala mig om. Det är däremot möjligt att tämligen exakt bestämma den slutliga bearbetningens utförande. Schartau har nämligen i några fall använt sig av pappersark, vilkas ena sida varit blank under det att den andra i två fall tidigare använts för utskrivande av räkningar och i ett tredje fall för ett utkast till en kungörelse. De två räkningarna bära dateringen maj 1801 (VIII, 20 v) och 5 juni 1802 (IX, 10 r). Kungörelsen (V, 15 r) utgör ledigförklarandet av en organist- och kantorsbefattning i ett pastorat med mer än en församling och det påpekas även att »tjänliga ämnen finnas inom pastoratet». Den enda organisttillsättning under Schartaus tid som prebendekyrkoherde i Bjellerups och Stora Råby församlingars pastorat inträffade 1802, enligt vad mantalslängderna upplysa om. Den person, som då fick platsen, var redan inneboende hos den förre klockaren. Tillsammantagna visa dessa uppgifter att det slutgiltiga manuskriptets tillkomsttid är år 1802.

Denna bibliska katekes utgör, som redan framhållits, en sammanhängande framställning av Schartaus dogmatiska åskådning. Den är skriven med den yttersta omsorg. Även till synes betydelselösa språkliga nyanser har författaren vägt med stor noggrannhet, vilket hans egenhändiga ändringar visar. Av titeln på detta verk framgår även, att han tänkt sig det som en dogmatisk handledning även för präster. Visserligen har han senare överstrukit »För unge Lärare (= präster) som börjat

underwisa i Skriften», men att han dock försett det slutgiltiga manuskriptet med denna anvisning ger upplysning om, att hans avsikt är att ge en dogmatisk framställning som går vida utöver det som kunnat anses vara avsett enbart för lekmän. Även efter en ytlig blick på innehållet står detta klart.

En vetenskaplig edition av detta Schartaus dogmatiska arbete hoppas jag inom den närmare framtiden kunna framlägga. Likaledes är en orientering över Schartaus samtliga handskrifter med kateketiskt innehåll under utarbetande.

Det torde icke vara ur vägen att uttala en varning för alltför vidlyftigt hypotesbyggande rörande Schartaus teologiska åskådning innan man skaffat sig i varje fall en orientering i det kateketiska materialet. I sina kateketiska skrifter har Schartau sökt ge en minutiöst noggrann framställning av sina teologiska grundtankar. Denna Schartaus egen framställning av sin teologi har, enligt min mening, icke i tillbörlig utsträckning beaktats. Det otryckta materialet har alls icke varit föremål för undersökning.

I en framställning av Schartaus liv och lära, som jag sedan länge förberett, hoppas jag kunna insätta hans utveckling och verksamhet i deras historiska sammanhang med uppvisande av de inflytelser som historiskt kan dokumenteras — i motsats mot de beroendeförhållanden som man på grund av »inre bevis» menat sig kunna fastställa.

Litteratur.

Joachim Jeremias: *Die Abendmahlsworte Jesu.* Zweite völlig neu bearbeitete Auflage. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1949. 128 sid.

Författaren framhåller i förordet till denna bok, att han sett som sin uppgift att ge en noggrann exeges av nattvarens instiftelseord. När man läser undersökningar av nattvaren får man, säger han, stundom den känslan, att vederbörande inläser i texten det som han önskar att finna där. »Måste vi inte alla alltmer lära oss, att lyssna *blott* på texten?» — Innehållet i boken fördelar sig på följande rubriker: I. War Jesu letztes Mahl ein Passamahl? 1. Das Problem. 2. Der Beitrag der Astronomie. 3. Jesu letztes Mahl — ein Passamahl! 4. Einwände. 5. Jesu Abendmahlsworte im Rahmen des Passamahls. II. Der Abendmahlsbericht im Rahmen der Passionsgeschichte. 1. Vergleich des markinischen Passionsberichtes mit dem johanneischen. 2. Die Berichte über das letzte Mahl Jesu. III. Der älteste Text der Abendmahlsworte Jesu. 1. Das Schweigen des Johannes-evangeliums. 2. Lukas: Kurztext oder Langtext? 3. Der älteste Wortlaut der Abendmahlsworte Jesu. 4. Die Authentizität des Markustextes. 5. Vormarkinische Urgestalt? IV. Der Sinn der Abendmahlsworte Jesu. 1. Das Mahl. 2. Die Deutworte. 3. Das Entsagungsgelübde. 4. Der Lobpreis.

Ivar Welle: *Luthers liv och Luthers tro.* Övers. från norskan. Svenska Alliansmissionens förlag, Jönköping. Tryckt i Motala 1949. 160 sid.

K. G. Hjelmérus: *Martin Luther. Den store reformatorn.* C. E. Fritzes bokförlag, Stockholm. Tryckt i Halmstad 1948. 132 sid.

De nämnda arbetena behandla båda Martin Luthers liv och verk. De skildra hans barndoms- och uppväxttid, hans liv som katolik och munk, hans brytning med katolicismen, hans reformatoriska gärning och hans kamp för evangeliets frihet. Dessa lättillgängliga och givande framställningar av den store reformatorn äro att hälsa med tacksamhet.

Innehållsförteckning.

	sid.
Professor <i>Hugo Odeberg</i> :	
Anteckningar till Matteustexter. I	113
<i>H. O.</i> : Människosonens dag	147
Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. <i>Lechard Johannesson</i> : Henrik	
Schartaus »Biblisk Cateches»	149
Litteratur	152

EREVNA. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Box 91, *Lund*. Ekonom: Edilen Teol. Kand. Viktor Rydqvist, Akad. Fören., *Lund*. Distribution: Teol. Kand. Helmer Hansson. Red. o. exp.: S:t Mångsgatan 6 a, *Lund*. Årsmedlemsavgift inclusive pren.avg. 4:- kr. Stödjande bidrag 10:- kr. Postgirokonto nr 27 11 04 Erevna, *Lund*.

Lund 1949. Carl Bloms Boktryckeri A.-B.
Falkenberg 2002. KEGs